ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 27ης Ιουνίου 2000 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-240/98 έως C-244/98,

που έχουν ως αντικείμενο αιτήσεις του Juzgado de Primera Instancia nº 35 de Barcelona (Ισπανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Océano Grupo Editorial SA

και

Rocío Murciano Quintero (C-240/98)

και μεταξύ

Salvat Editores SA

και

José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98),

José Luis Copano Badillo (C-242/98),

Mohammed Berroane (C-243/98),

Emilio Viñas Feliu (C-244/98),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, L. Sevón, πρόεδρο τμήματος, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, G. Hirsch, P. Jann (εισηγητή), H. Ragnemalm, M. Wathelet, B. Σκουρή και F. Macken, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. Saggio
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— οι Océano Grupo Editorial SA και Salvat Editores SA, εκπροσωπούμενες από τον A. Estany Segalas, δικηγόρο Βαρκελώνης,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον S. Ortiz Vaamonde, abogado del Estado,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την K. Rispal-Bellanger, υποδιευθύντρια στη διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και την R. Loosli-Surrans, chargé de mission στην ίδια διεύθυνση,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον J. L. Iglesias Buhigues, νομικό σύμβουλο, και τον M. Desantes Real, δημόσιο υπάλληλο κράτους μέλους αποσπασμένο στη Νομική Υπηρεσία,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Océano Grupo Editorial SA, της Salvat Editores SA, της Ισπανικής Κυβερνήσεως, της Γαλλικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 26ης Οκτωβρίου 1999,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 16ης Δεκεμβρίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διατάξεις της 31ης Μαρτίου 1998 (C-240/98 και C-241/98) και της 1ης Απριλίου 1998 (C-242/98, C-243/98 και C-244/98), οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 8 Ιουλίου 1998, το Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), προδικαστικό ερώτημα ως

προς την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29, στο εξής: οδηγία).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφορών, αφενός, μεταξύ της Océano Grupo Editorial SA και της R. Murciano Quintero και, αφετέρου, μεταξύ της Salvat Editores SA και των J. M. Sánchez Alcón Prades, J. L. Copano Badillo, M. Berroane και E. Viñas Feliu σχετικά με την εξόφληση ποσών οφειλομένων σε εκτέλεση συμβάσεων πωλήσεως με δόσεις συναφθεισών μεταξύ των εν λόγω εταιριών και των εναγομένων των κυρίων δικών.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Η οδηγία έχει ως αντικείμενο, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, «την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή».

4 Σύμφωνα με το άρθρο 2 της οδηγίας,

«[γ]ια τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

(...)

β) "καταναλωτής": κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί για σκοπούς οι οποίοι είναι άσχετοι με τις επαγγελματικές του δραστηριότητες·

γ) "επαγγελματίας": κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά τις συμβάσεις που καλύπτει η παρούσα οδηγία, ενεργεί στα πλαίσια της επαγγελματικής του δραστηριότητας, είτε δημόσιας είτε ιδιωτικής».

5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.»

6 Το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας παραπέμπει στο παράρτημα της οδηγίας, το οποίο περιλαμβάνει «ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές». Το σημείο 1 του παραρτήματος αυτού αναφέρεται στις «ρήτρες που έχουν σκοπό ή αποτέλεσμα

(...)

π)* να καταργούν ή να παρεμποδίζουν την προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή την άσκηση ενδίκων μέσων από τον καταναλωτή (...)».

7 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας,

«Τα κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες σύμβασης μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλομένους, εάν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες.»

8 Το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των ανταγωνιζόμενων επαγγελματιών, να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές.

2. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν διατάξεις που δίνουν σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών, τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαίνονται για το εάν συμβατικές ρήτρες, που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση, έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να πάψει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.»

9 Σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, της οδηγίας, τα κράτη μέλη όφειλαν να θεσπίσουν τις απαιτούμενες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την οδηγία το αργότερο έως τις 31 Δεκεμβρίου 1994.

Η εθνική νομοθεσία

10 Στο ισπανικό δίκαιο, η προστασία των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες τις οποίες οι επαγγελματίες συμπεριλαμβάνουν στις συμβάσεις εξασφαλίστηκε αρχικά με τον Ley General 26/1984, de 19 de julio, para la Defensa de los Consumidores y Usuarios (γενικό νόμο 26, της 19ης Ιουλίου 1984, για την προστασία των καταναλωτών και χρηστών, στο εξής: νόμος 26/1984).

11 Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο c, του νόμου 26/1984, οι ρήτρες ή όροι που εφαρμόζονται γενικώς στην προσφορά ή την προώθηση προϊόντων ή υπηρεσιών πρέπει να είναι σύμφωνες προς την καλή πίστη και να διασφαλίζουν δίκαιη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων, πράγμα το οποίο, εν πάση περιπτώσει, αποκλείει τη χρήση καταχρηστικών ρητρών. Δυνάμει του άρθρου 10, παράγραφος 4, του εν λόγω νόμου, οι ρήτρες αυτές, οι οποίες ορίζονται ως ρήτρες οι οποίες προξενούν δυσανάλογη και άδικη ζημία στον κατα-

ναλωτή ή δημουργούν ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων εις βάρος των καταναλωτών, είναι αυτοδικαίως άκυρες.

12 Η πλήρης μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο πραγματοποιήθηκε με τον Ley 7/1998, de 13 de abril, sobre Condiciones Generales de la Contratación (νόμο 7/1998, της 13ης Απριλίου 1998, περί των γενικών όρων των συμβάσεων, *Boletín Oficial del Estado* αριθ. 89, της 14ης Απριλίου 1998, στο εξής: νόμος 7/1998).

13 Το άρθρο 8 του νόμου 7/1998 προβλέπει ότι είναι αυτοδικαίως άκυροι οι γενικοί όροι οι οποίοι, επί ζημία του προσχωρούντος στη σύμβαση, αντίκεινται στις διατάξεις του νόμου και, ειδικότερα, οι καταχρηστικοί γενικοί όροι που περιλαμβάνονται στις συμβάσεις που συνάπτονται με τους καταναλωτές υπό την έννοια του νόμου 26/1984.

14 Ο νόμος 7/1998 συμπληρώνει, εξάλλου, τον νόμο 26/1984 με την προσθήκη, μεταξύ άλλων, ενός άρθρου 10 bis, η παράγραφος 1 του οποίου επαναλαμβάνει κατ' ουσίαν το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, καθώς και μιας πρόσθετης διατάξεως η οποία επαναλαμβάνει, κατά τα ουσιώδη σημεία του, τον συνημμένο στην οδηγία κατάλογο των ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές, διευκρινίζοντας ότι ο κατάλογος αυτός είναι απλώς ενδεικτικός. Σύμφωνα με το σημείο 27 της πρόσθετης αυτής διατάξεως, θεωρείται καταχρηστική η περίληψη σε σύμβαση ρήτρας απονέμουσας ρητώς αρμοδιότητα σε δικαστή ή δικαστήριο άλλο από εκείνο της κατοικίας του καταναλωτή ή του τόπου εκπληρώσεως της παροχής.

Οι διαφορές των κυρίων δικών και το προδικαστικό ερώτημα

15 Οι εναγόμενοι των κυρίων δικών, άπαντες κάτοικοι Ισπανίας, συνήψαν, καθένας χωριστά, κατά το χρονικό διάστημα από 4 Μαΐου 1995 έως 16 Οκτωβρίου 1996,

σύμβαση αγοράς εγκυκλοπαίδειας με δόσεις, για προσωπική χρήση. Ενάγοντες στις κύριες δίκες είναι οι πωλητές των εν λόγω εγκυκλοπαιδειών.

16 Οι συμβάσεις περιλαμβάνουν ρήτρα απονέμουσα αρμοδιότητα στα δικαστήρια της Βαρκελώνης (Ισπανία), πόλεως στην οποία δεν κατοικεί κανείς από τους εναγομένους των κυρίων δικών, αλλά στην οποία βρίσκεται η έδρα των εναγόντων των κυρίων δικών.

17 Επειδή οι αγοραστές των εγκυκλοπαιδειών δεν κατέβαλαν τις οφειλόμενες δόσεις κατά τις προβλεπόμενες ημερομηνίες, οι πωλητές, κατά το χρονικό διάστημα από 25 Ιουλίου 1997 έως 19 Δεκεμβρίου 1997, προσέφυγαν στο Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona, στο πλαίσιο της διαδικασίας «juicio de cognición» (ειδικής διαδικασίας μικροδιαφορών), και ζήτησαν να καταδικαστούν οι εναγόμενοι των κυρίων δικών στην καταβολή των οφειλομένων ποσών.

18 Οι αγωγές αυτές δεν επιδόθηκαν στους εναγομένους, καθόσον το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς την αρμοδιότητά του προς εκδίκαση των διαφορών. Συγκεκριμένα, παρατηρεί ότι, επανειλημμένως, το Tribunal Supremo έχει κηρύξει καταχρηστικές ρήτρες περί παρεκτάσεως αρμοδιότητας όπως οι επίδικες στις υποθέσεις που του έχουν υποβληθεί. Ωστόσο, κατά το αιτούν δικαστήριο, οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων αντιφάσκουν μεταξύ τους ως προς τη δυνατότητα της αυτεπάγγελτης εκτιμήσεως της ακυρότητας καταχρηστικών ρητρών στο πλαίσιο διαδικασιών σχετικών με την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών.

19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona, θεωρώντας ότι η ερμηνεία της οδηγίας είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφανθεί

επί των διαφορών που του έχουν υποβληθεί, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο είναι ταυτόσημο και στις πέντε αιτήσεις για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

«Επιτρέπει η έννοια της προστασίας του καταναλωτή, όπως αυτή εξασφαλίζεται από την οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, να εξετάζουν τα εθνικά δικαστήρια αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας της συμβάσεως που υποβάλλεται στην κρίση τους κατά την εξέταση του παραδεκτού αγωγής ασκηθείσας ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων;»

20 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 20ής Ιουλίου 1998, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των πέντε υποθέσεων C-240/98 έως C-244/98 προς διευκόλυνση της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

21 Προκαταρκτικώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι ρήτρα όπως η επίδικη στις διαφορές των κυρίων δικών, εφόσον έχει περιληφθεί σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ ενός καταναλωτή και ενός επαγγελματία κατά την έννοια της οδηγίας χωρίς να αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, ανταποκρίνεται σε όλα τα κριτήρια ώστε να μπορεί να χαρακτηρισθεί καταχρηστική από πλευράς της οδηγίας αυτής.

22 Μια τέτοια ρήτρα, η οποία έχει ως αντικείμενο την απονομή αρμοδιότητας, για όλες τις διαφορές εκ της συμβάσεως, στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα του επαγγελματία, επιβάλλει στον καταναλωτή την υποχρέωση να υπαχθεί στην αποκλειστική αρμοδιότητα δικαστηρίου το οποίο μπορεί να είναι απομακρυσμένο από τον τόπο της κατοικίας του, πράγμα το οποίο μπορεί να καταστήσει δυσχερή την παράστασή του ενώπιον του δικαστηρίου αυτού. Στην περίπτωση διαφορών που αφορούν περιορισμένα ποσά, τα έξοδα που απαιτούνται για την παράσταση του καταναλωτή μπορεί να τον αποθαρρύνουν και να τον οδηγήσουν σε παραίτηση από την άσκηση ένδικης προσφυγής ή από την υπεράσπισή του. Ως εκ τούτου, μια τέτοια ρήτρα εμπίπτει στην κατηγορία των ρητρών που έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα τη ματαίωση ή την παρεμπόδιση της ασκήσεως ενδίκων

προσφυγών από τον καταναλωτή, κατηγορία που προβλέπεται στο σημείο 1, στοιχείο π, του παραρτήματος της οδηγίας.

23 Αντιθέτως, η ρήτρα αυτή επιτρέπει στον επαγγελματία να συγκεντρώνει το σύνολο των διαφορών που αφορούν την επαγγελματική του δραστηριότητα στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η επαγγελματική έδρα του, πράγμα το οποίο διευκολύνει την παράστασή του ενώπιον του δικαστηρίου καθιστώντας τη συγχρόνως λιγότερο δαπανηρή.

24 Συνεπώς, μια ρήτρα περί παρεκτάσεως της αρμοδιότητας, που περιλαμβάνεται σε σύμβαση συναπτόμενη μεταξύ ενός καταναλωτή και ενός επαγγελματία χωρίς να αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως και η οποία απονέμει αποκλειστική αρμοδιότητα στο δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα του επαγγελματία πρέπει να θεωρείται καταχρηστική υπό την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας, στο μέτρο που δημιουργεί, παρά την απαίτηση καλής πίστεως, σημαντική ανισορροπία, εις βάρος του καταναλωτή, μεταξύ των εκ της συμβάσεως δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων.

25 Όσον αφορά το κατά πόσον το δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται διαφοράς που αφορά σύμβαση συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή μπορεί να εκτιμά αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας της συμβάσεως αυτής, υπενθυμίζεται ότι το σύστημα προστασίας που εγκαθιδρύει η οδηγία στηρίζεται στην ιδέα ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε ασθενέστερη θέση σε σχέση προς τον επαγγελματία, όσον αφορά τόσο τη δυνατότητα διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο της πληροφορήσεως, θέση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει στους όρους που έχει εκ των προτέρων καταρτίσει ο επαγγελματίας, χωρίς να μπορεί να ασκήσει επιρροή επί του περιεχομένου τους.

26 Ο σκοπός τον οποίο επιδιώκει το άρθρο 6 της οδηγίας, το οποίο επιβάλλει στα κράτη μέλη να προβλέπουν ότι οι καταχρηστικές ρήτρες δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν οι καταναλωτές ήταν υποχρεωμένοι να επικαλούνται οι ίδιοι τον καταχρηστικό χαρακτήρα τέτοιων διατάξεων. Σε διαφορές που αφορούν συχνά περιορισμένα ποσά, η αμοιβή δικηγόρου ενδέχεται να υπερβαίνει το διακυβευόμενο συμφέρον, πράγμα το οποίο μπορεί να αποθαρρύνει τον καταναλωτή να αμυνθεί κατά της εφαρμογής μιας καταχρηστικής ρήτρας. Είναι μεν αληθές ότι, σε αρκετά κράτη μέλη, οι δικονομικοί κανόνες επιτρέπουν σε τέτοιες διαφορές στους ιδιώτες να αναλαμβάνουν οι ίδιοι την υπεράσπισή τους· ωστόσο,

υφίσταται μη αμελητέος κίνδυνος να μην προβάλει ο καταναλωτής, μεταξύ άλλων λόγω άγνοιας, τον καταχρηστικό χαρακτήρα της ρήτρας που επικαλείται κατ' αυτού ο αντίδικός του. Συνεπώς, η αποτελεσματική προστασία του καταναλωτή μπορεί να επιτευχθεί μόνον εάν αναγνωριστεί στο εθνικό δικαστήριο η δυνατότητα να εκτιμά αυτεπαγγέλτως τις ρήτρες αυτές.

27 Κατά τα λοιπά, όπως παρατηρεί ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 24 των προτάσεών του, το σύστημα προστασίας που καθιερώνει η οδηγία στηρίζεται στην ιδέα ότι η ανισότητα μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση και μόνον. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, το άρθρο 7 της οδηγίας, η παράγραφος 1 του οποίου απαιτεί από τα κράτη μέλη να θέσουν σε εφαρμογή κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να παύσει η χρήση καταχρηστικών ρητρών, διευκρινίζει, στην παράγραφο 2, ότι τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν τη δυνατότητα εγκεκριμένων ενώσεων καταναλωτών να προσφεύγουν στα δικαστήρια με αίτημα να εξεταστεί κατά πόσον ρήτρες που έχουν συνταχθεί για γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και να επιτυγχάνουν, ενδεχομένως, την απαγόρευσή τους, έστω και αν δεν έχει γίνει χρήση των ρητρών αυτών σε συγκεκριμένες συμβάσεις.

28 Όπως παρατήρησε η Γαλλική Κυβέρνηση, σε ένα σύστημα το οποίο επιτάσσει την προληπτική καθιέρωση ειδικών συλλογικών ενδίκων προσφυγών σκοπουσών στην παύση των καταχρηστικών συμπεριφορών που βλάπτουν τα συμφέροντα των καταναλωτών, δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί ότι το δικαστήριο που επιλαμβάνεται διαφοράς αφορώσας μια συγκεκριμένη σύμβαση, στην οποία έχει περιληφθεί καταχρηστική ρήτρα, δεν μπορεί να θεωρήσει ανεφάρμοστη τη ρήτρα αυτή για τον λόγο και μόνον ότι ο καταναλωτής δεν επικαλείται τον καταχρηστικό χαρακτήρα της. Αντιθέτως, πρέπει να θεωρηθεί ότι η δυνατότητα του δικαστηρίου να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ορισμένης συμβάσεως συνιστά το κατάλληλο μέσο τόσο για την επίτευξη του αποτελέσματος που καθορίζει το άρθρο 6 της οδηγίας, ήτοι για να μη δεσμεύονται οι μεμονωμένοι καταναλωτές από καταχρηστικές ρήτρες, όσο και για την υλοποίηση του στόχου του άρθρου 7, καθόσον μια τέτοια εξέταση μπορεί να έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα συμβάλλοντας στην παύση της χρησιμοποιήσεως καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτει ένας επαγγελματίας με τους καταναλωτές.

29 Από όλα τα ανωτέρω προκύπτει ότι η προστασία την οποία η οδηγία εξασφαλίζει στους καταναλωτές συνεπάγεται τη δυνατότητα του εθνικού δικαστηρίου να εκτιμά

αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας συμβάσεως που έχει υποβληθεί στην κρίση του, όταν εξετάζει το παραδεκτό αγωγής ασκηθείσας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

30 Όσον αφορά την κατάσταση κατά την οποία μια οδηγία δεν έχει μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία (αποφάσεις της 13ης Νοεμβρίου 1990, C-106/89, Marleasing, Συλλογή 1990, σ. I-4135, σκέψη 8· της 16ης Δεκεμβρίου 1993, C-334/92, Wagner Miret, Συλλογή 1993, σ. I-6911, σκέψη 20, και της 14ης Ιουλίου 1994, C-91/92, Faccini Dori, Συλλογή 1994, σ. I-3325, σκέψη 26), εφαρμόζοντας το εθνικό δίκαιο, είτε πρόκειται για προγενέστερες είτε για μεταγενέστερες της οδηγίας διατάξεις, ένα εθνικό δικαστήριο, που καλείται να το ερμηνεύσει, οφείλει να πράξει τούτο κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας, ώστε να επιτευχθεί το αποτέλεσμα που αυτή επιδιώκει, συμμορφούμενο έτσι προς το άρθρο 189, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ).

31 Εναπόκειται, συνεπώς, στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί διαφοράς σχετικής με την εφαρμογή της οδηγίας και αφορώσας πραγματικά περιστατικά μεταγενέστερα της λήξεως της προθεσμίας για την μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, όταν θα εφαρμόσει τις διατάξεις του εθνικού δικαίου που ίσχυαν κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, όπως αυτές περιγράφονται στις σκέψεις 10 και 11 της παρούσας αποφάσεως, να τις ερμηνεύσει, κατά το μέτρο του δυνατού, σύμφωνα με την οδηγία, ούτως ώστε να μπορούν να τύχουν αυτεπάγγελτης εφαρμογής.

32 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται, όταν εφαρμόζει διατάξεις του εθνικού δικαίου προγενέστερες ή μεταγενέστερες της εν λόγω οδηγίας, να τις ερμηνεύει κατά το μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας αυτής. Η ανάγκη ερμηνείας σύμφωνης προς την οδηγία επιτάσσει, ειδικότερα, στο εθνικό δικαστήριο να προκρίνει την ερμηνεία που θα του επιτρέψει να απεκδυθεί αυτεπαγγέλτως αρμοδιότητα η οποία του απονέμεται δυνάμει καταχρηστικής ρήτρας.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ισπανική και η Γαλλική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διατάξεις της 31ης Μαρτίου και της 1ης Απριλίου 1998 το Juzgado de Primera Instancia n° 35 de Barcelona, αποφαίνεται:

1) Η προστασία την οποία η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, εξασφαλίζει στους καταναλωτές συνεπάγεται τη δυνατότητα του εθνικού δικαστηρίου να εκτιμά αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα ρήτρας συμβάσεως που έχει υποβληθεί στην κρίση του όταν εξετάζει το παραδεκτό αγωγής ασκηθείσας ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

2) Το εθνικό δικαστήριο υποχρεούται, όταν εφαρμόζει διατάξεις του εθνικού δικαίου προγενέστερες ή μεταγενέστερες της εν λόγω οδηγίας, να τις ερμηνεύει, κατά το μέτρο του δυνατού, υπό το φως του κειμένου και του σκοπού της οδηγίας αυτής. Η ανάγκη ερμηνείας σύμφωνης προς την οδηγία επιτάσσει, ειδικότερα, στο εθνικό δικαστήριο να προκρίνει την ερμηνεία που θα του επιτρέψει να απεκδυθεί αυτεπαγγέλτως αρμοδιότητα η οποία του απονέμεται δυνάμει καταχρηστικής ρήτρας.

Rodríguez Iglesias Sevón Kapteyn

Gulmann Puissochet

Hirsch Jann Ragnemalm

Wathelet Skouris Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 27 Ιουνίου 2000.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias